

## PIENIĄDZ I POLITYKA MONETARNA

## PIENIĄDZ

- środek umożliwiający wymianę dóbr i usług, którego zdolność do zapłaty jest nieograniczona
- dobro najbardziej płynne,
- ma moc prawną zwalniania od zobowiązań,
- formy: cokolwiek, co tylko jest akceptowane przez ludzi przy wymianie: kamienie szlachetne, złoto, diamenty, perły, banknoty, monety, zapisy na rachunkach bankowych.

## WŁAŚCIWOŚCI

- powszechnie akceptowany
- łatwo przenośny
- łatwo podzielny na inne jednostki
- trudny do podrobienia

## FUNKCJE PIENIĄDZA

- **miernik wartości**–umożliwia oszczędność czasu i energii przy przeliczaniu,co ile jest warte, oraz upraszcza sposób dodawania wartości dóbr i usług.
- **środek wymiany**–najważniejsza spośród funkcji pieniądza; jego istnienie umożliwia ominięcie podwójnej zgodności potrzeb niezbędnej w gospodarce barterowej.
- **środek płatniczy (miernik odroczonej płatności)**–umożliwia dokonywanie zapłaty w przyszłości z uwzględnieniem inflacji

## FUNKCJE PIENIĄDZA

- **środek tezauryzacji** – umożliwia oszczędzanie, czyli gromadzenie majątku, za który można kupić dobra i usługi w przyszłości. To na ile pieniądze są dobrym środkiem gromadzenia majątku (tezauryzacji) zależy od stopy inflacji. Im jest ona większa tym pieniądze bardziej tracą swoją wartość.

## RODZAJE PIENIĄDZA

- **towarowy** - towar wymieniany na innego rodzaju dobro /płacidło/,
- **kruszcowy** - po pewny czasie w kształcie monet o określonej wartości,
- **papierowy, fiducjarny** – oparty na zaufaniu społecznym, emitowany przez państwo i jest prawnym środkiem płatniczym na danym terytorium, nie można go wymienić na złoty kruszec, nie ma wartości substancjonalnej;
- **zdawkowy** - bilon
- **bezgotówkowy**
- **elektroniczny**

## BANK

- Bank jest osobą prawną działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym.
- Wyrazy „bank” lub „kasa” mogą być używane w nazwie oraz dla określenia działalności lub w reklamie wyłącznie banku w rozumieniu powyższej definicji.

## ELEMENTY SYSTEMU BANKOWEGO

- bank centralny
- banki operacyjne
- nadzór bankowy
- kasy oszczędnościowe
- spółdzielczość kredytowa
- instytucje wspomagające

449

## BANK OPERACYJNY

- niezbędny do poprawnego działania obrotu gospodarczego, a z drugiej jest uczestnikiem powszechnej sfery usług,
- zarabia na pożyczonych pieniądzech, które ma obowiązek oddać w ustalonym czasie,
- jest instytucją zaufania publicznego,
- pośrednik finansowy.

## FUNKCJE BANKÓW OPERACYJNYCH

1. **funkcja transakcyjna** – jest pośrednikiem kupującym i sprzedającym pieniądź;
2. **funkcja kreacji pieniądza** – poprzez udzielanie kredytów bankowych bank wpływa na wielkość podaży pieniądza krajowego
3. **funkcja transformacyjna** - zbiera małe depozyty, tworzy wielkie kredyty, transformuje terminy zwrotu pieniądza, ryzyko, miejsca w którym znajdują się pieniądze

## FUNKCJE BANKU CENTRALNEGO

- bank emisyjny
- bank państwa
- bank banków

## BANK EMISYJNY

- określanie podaży pieniądza:
  - wyłączność (monopol) na emisję gotówki
  - określanie poziomu emisji tzw. pieniądza bankowego – żyrowego (polityka monetarna)
- organizowaniu obiegu pieniężnego
- „Wyjątki” od monopolu emisji gotówki:
  - W. Brytania: Szkocja – funty szkockie emitowane przez 3 banki, Irlandia Płn. – funty irlandzkie emitowane przez 2 banki,
  - USA: bank centralny – System Rezerwy Federalnej (FED) złożony z 12 banków okręgowych emitujących gotówkę,
  - niekiedy pieniądź zdawkowy emitują rządy

## BANK PAŃSTWA

- gromadzenie, przekazywanie i realizowanie wydatków środków publicznych
- obsługę rachunków jednostek budżetowych i państwowych funduszy celowych
- organizator emisji bonów i obligacji skarbowych
- obsługą zadłużenia zagranicznego państwa

## BANK BANKÓW

- bankowa obsługa banków komercyjnych
- organizacja rozliczeń między bankami
- kredytodawca ostatniej instancji – udziela pożyczek bankom komercyjnym w sytuacji, gdy panika mogłaby zagrozić stabilności całego systemu
- zapewnienie bezpieczeństwa obrotu dewizowego i płynności płatniczej kraju
- współpraca z finansowymi organizacjami międzynarodowymi

## PIENIĄDZ

- Pieniądz może mieć różną płynność.
- Ze względu na płynność wyróżniamy różne tzw. agregaty oznaczane literą M
- M1 = gotówka + depozyty na żądanie
- M2 = M1 + depozyty terminowe do 2 lat.
- M3 = M2 + papiery wartościowe, których termin wykupu nie przekracza jednego roku

## JAK POWSTAJE PIENIĄDZ

- Emisja – bank centralny, niekiedy rząd - gotówkowa
- Kreacja – bezgotówkowa, przez kredyt:
  - pierwotna – bank centralny udzielający kredytu bankowi operacyjnemu
  - wtórna – banki operacyjne

### GOTÓWKA

### DEPOZYT W BANKU

REZERWA  
OBOWIĄZKOWA

KREDYT

REZERWA OBOWIĄZKOWA

KREDYT

REZERWA OBOWIĄZKOWA

KREDYT

## KREACJA PIENIĄDZA

- Załóżmy, że bank komercyjny udzielił 100 zł kredytu firmom a te zapłaciły swoim pracownikom. Załóżmy także, iż ludzie wszystkie swoje zasoby pieniężne natychmiast niosą do banku a wszystkie transakcje mają charakter bezgotówkowy (karty płatnicze)
- Bank znowu udziela kredytu, który jest przeznaczony na zapłatę komuś, ten ktoś przynosi pieniądze do banku, który znowu udziela kredytu

## KREACJA PIENIĄDZA

Wpłata	Rezerwa (10%)	Rezerwa nadwyżkowa	Kredyt
100	10	90	90
90	9	81	81
81	8,1	72,9	72,9
72,9	7,29	65,61	65,61
...	.....	.....	.....
1000	100		900

## POPYT/PODAŻ PIENIĄDZA

Popyt na pieniądź – to zależność między ilością pieniądza, jaki ludzie chcą posiadać, a stopą procentową (czyli ceną pieniądza)

Podaż pieniądza - to ilość pieniądza dostępna w gospodarce (wyemitowana i wykreowana),

## OD CZEGO ZALEŻY PODAŻ?

1. wielkości bazy monetarnej (M1, M2, M3);
2. stopy preferencji gotówki (jaką część pieniędzy deponujemy w banku, a jaką trzymamy w gotówce?)
3. stopy rezerw obowiązkowych (czyli tej części pieniędzy zgromadzonych w banku, których nie wolno wydać i przekształcić w kredyt)
4. Stopy procentowej (im wyższa, tym więcej depozytów)

## REZERWA OBOWIĄZKOWA

Ze wszystkich pieniędzy zgromadzonych w bankach w formie depozytu bank musi zachować w swoich sejfach, kasach i na rachunku w NBP 3,5% (z każdego 100 zł depozytu, 3,5 zł jest w banku, reszta „wyszła” jako kredyt)

## OD CZEGO ZALEŻY POPYT?

- Wielkość produkcji różnych dóbr
- Liczba zawieranych transakcji
- Przeciętny poziom cen produktów i usług
- stopy oprocentowania (im wyższa stopa, tym mniej chętnych na kredyty, czyli popyt jest mniejszy)
- Kosztów posiadania pieniądza
- Koszt zamiany jednych aktywów na drugie

## DLACZEGO CHCEMY MIEĆ PIENIĄDZ?

Wg J. M. Keynesa

- **motyw transakcyjny** (wiem, że czekają mnie transakcje i muszę posiadać odpowiednią ilość gotówki)
- **motyw przecznościowy** (mogę potrzebować środków na dodatkowe transakcje, których nie jestem pewien – czarna godzina)
- **motyw spekulacyjny** (mogę tak ulokować posiadane zasoby pieniężne, aby uzyskać dodatkowy zysk)

## INFLACJA

## INFLACJA

- **wzrost przeciętnego poziomu cen**
- **deflacja** – spadek przeciętnego poziomu cen
- **stagflacja** - wysoka inflacja i bezrobocie występujące równocześnie (stagnacja gospodarcza w warunkach inflacji).
- **slumpflacja** - zjawisko występujące od połowy lat 50. XX wieku, wzrost ogólnego poziomu cen i spadek PKB, co oznacza, że wraz z bezrobociem, i inflacją występuje recesja
- **dezinflacja** - czyli spadek tempa wzrostu inflacji.

## RODZAJE INFLACJI

- Ze względu na tempo zmian cen
- 1. Pełzająca (do 5% rocznie)
- 2. Krocząca (umiarkowana, 5-10%)
- 3. Galopująca (10-150%)
- 4. Hiperinflacja (powyżej 150%)

## INFLACJA W CZASIE WIELKIEGO KRYZYSU

- 1918 - Niemcy zawieszają wymiennalność na złoto
- 1922 - w obrocie 1,3 biliona marek
- sierpień 1923 - w obrocie 3 kwadryliony (3 000 000 000 000 000 000 000 000)
- październik 1923 - w obrocie 524 000 000 000 000 000 000 000 000 000 (kwintylionów) marek
- Listopad 1923 – znaczek pocztowy kosztuje 500 miliardów marek

## INFLACJA

- Węgry 1946r., miesięczna skala inflacji wynosiła 41,9 biliarda procent (podwajanie się cen co 15 godzin); jeden znaczek pocztowy kosztował 20 kwadrylionów (jedyńka z 24 zerami) pengő
- 2008 Zimbabwe – w lipcu 2008r. Inflacja podskoczyła do 231 mln. procent, w czerwcu wynosiła 11,2 mln. procent

## Miernik inflacji - najpopularniejszy

- **Wskaźnik cen dóbr konsumpcyjnych (CPI, Consumer Price Index)**, który mówi o tym, o ile w ciągu pewnego okresu zmieniła się wartość koszyka (zbioru) dóbr, konsumowanego przez przeciętnego mieszkańca kraju.
- W Polsce w skład koszyka wchodzi ceny żywności i napojów bezalkoholowych, ceny napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych, ceny artykułów nieżywnościowych i usług (ok. 2000 różnych towarów i usług), poszczególne kategorie są ważone w ten sposób, aby odzwierciedlać ich rzeczywisty udział w wydatkach statystycznego gospodarstwa domowego.

## Teorie przyczyn inflacji

- Teoria inflacji popytowej
- Teoria inflacji kosztowej
- Teoria inflacji monetarnej

## Teoria inflacji popytowej

- J.M. Keynes
- Przyczyną inflacji jest luka inflacyjna (nadwyżka popytu globalnego nad podażą globalną – ludzie chcą kupić więcej niż rynek im jest w stanie dostarczyć, jedyny sposób żeby zrównoważyć popyt z podażą – podwyższyć ceny)
- Przyczyną luki inflacyjnej może być:
  - zbyt duża ilość pieniądza w obiegu
  - wzrost popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego

## Teoria inflacji kosztowej (podażowej)

- J. K. Galbraith
- Przyczyną inflacji jest wzrost kosztów produkcji niezależny od zmian w popycie globalnym, który powoduje wzrost cen
- Wyróżnia się:
  - inflację płacową
  - inflację importowaną
  - inflacja wywołana wzrostem podatków nakładanych na przedsiębiorców
  - inflacja wywołana przez monopole (wynikająca z chęci osiągnięcia wyższych zysków)

## Teoria inflacji monetarnej

- M. Friedman
- Inflacja jest zjawiskiem pieniężnym
- Przeciętny poziom cen zależy od podaży pieniądza, a podaż pieniądza znajduje się pod kontrolą banku centralnego – może on wpływać na bazę monetarną i zdolność banków operacyjnych do kreacji.
- Jeśli w gospodarce nastąpi wzrost przeciętnego poziomu cen to jest on spowodowany niewłaściwą polityką pieniężną banku centralnego – za dużo pieniądza

## Skutki inflacji

- Pozytywne
- Negatywne

## Pozytywne skutki inflacji

- niewysoka inflacja wywiera korzystny wpływ na gospodarkę :
  - zachęca do zwiększania produkcji, bo ceny rosną,
  - obniża stopy procentowe,
  - obniża płace realne (pracownikom płaci się realnie mniej za tę samą pracę),
  - wzrasta optymizm przedsiębiorców

## Deficyt budżetu a inflacja

- Deficyt można finansować na 2 sposoby:
  - pożyczyć pieniądze poprzez emisję obligacji
  - dodrukować pieniądź
- Podatek inflacyjny - jeśli do 100% pieniądza rząd "dodrukuje" 5% (początkowo 100% staje się 95,2% nowej ilości, a inflacja to 4,8%), rząd nie tylko zyskuje 4,8%, ale i – jako wprowadzający nowy pieniądź na rynek - ostatni kupuje za niego dobra po "starych" cenach, bo rynek jeszcze nie wie, że pieniądź jest za dużo

## Negatywne skutki inflacji

- Zniekształcenie informacyjnej funkcji cen
- Wzrost ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej
- Ucieczka od pieniądza
- Wzrost obciążeń podatkowych (progi zazwyczaj się nie zmniejszają i wyższe podatki płaci się od niższego realnego dochodu)
- Presja na wzrost wynagrodzeń wobec rosnących cen ale również emerytur i innych transferów

## Koszty inflacji

- Obniżenie stopy życiowej mieszkańców, ze względu na spadek siły nabywczej pieniądza i fakt, że płace nie są tak szybko indeksowane jak wzrost cen
- Drenaż podatkowy (łatwo wpaść w wyższe progi podatkowe mimo realnie tych samych dochodów)
- Koszty zdzieranych żelówek (chroniąc się przed inflacją ludzie zmniejszają zasób gotówki, muszą zatem iść do banku, żeby mieć pieniądze na bieżące transakcje)
- Koszty zmienianych jadłospisów (zmiany materiałów informacyjnych, metek, menu, cenników etc., bo ceny nieustannie rosną)
- Utrudnione planowanie długookresowe

## Polityka antyinflacyjna

- Teoria monetarna: zmniejszenie ilości pieniądza – np. przez zwiększenie rezerwy obowiązkowej albo atrakcyjne oprocentowanie depozytów w banku centralnym)
- Teoria popytowa: ograniczenie popytu przez np.
  - ograniczenie wydatków budżetowych,
  - wzrost podatków,
  - zmniejszenie podaży pieniądza przez sprzedaż papierów wartościowych,
  - podniesienie stopy rezerw obowiązkowych
  - podniesienie stóp redyskontowych

## Polityka antyinflacyjna

- Teoria kosztowa - zmniejszenie tempa wzrostu kosztów poprzez:
  - kontrolę wzrostu płac i cen,
  - osłabienie monopolistycznych pozycji przedsiębiorstw i związków zawodowych,
  - stymulowanie wydajności pracy obniżającej jednostkowe koszty produkcji,
  - obniżanie podatków.